

Dejan Vukićević

GORKI PLODOVI

Ne bi bilo pametno da svako čita ove stranice; tek poneko će moći da se bez opasnosti naslađuje ovim gorkim plodom.

Prjav sam. Vaši me grizu. Svinje kada me vide povraćaju.

Malo je dela sa usudom kakav imaju *Maldororova pevanja* Isidor-Lisjena Dikasa (Montevideo, 1846 – Pariz, 1870), samonazvanog grofa od Lotreamona. Delimično i anonimno objavljena u periodici, potom kao knjiga pod pseudonimom, po odluci izdavača čamila su u magacinu dvadeset godina kada je odande izvlače nadrealisti proglašavajući autora guruom svoga pokreta. Autor ubrzo po štampanju naredne godine umire pod nerazjašnjenim okolnostima u bednoj hotelskoj sobi na Monmartru, u dvadeset i četvrtoj godini. Krajnje autentično delo ne prestaje da provocira ni posle 140 godina. Delo koje izmiče tumačima koji su ga posmatrali i kao nezrela trabunjanja, adolescentske fantazme, bujice podsvesnog, nedorađeno, hermetično, žanrovski nedorečeno, kompoziciono haotično, reprezentiva tzv. „frenetičnog romantizma“ i „brutalne umetnosti“ (*art brut*). Ne može se reći da nema ponešto od svega narečenog, ali to je istovremeno i autentični krik dvadesetogodišnjaka, priča o ranom bolu i sudaru sa Stvoriteljem, pokušaj anatomije zla, kako bi se, to zlo, bolje upoznalo, možda nadvladalo.

On je saznao ubrzo zatim da se rodio zao: opaka kob!

Delo je to koje nije imalo, ili bar ne srazmerno njegovom značaju, dovoljno čitača i tumača među koje se svrstavaju i takvi kao Andre Žid, Remi de Gurmon, Gaston Bašlar i Moris Blanšo. Kod nas malobrojni, poput Sretena Marića (komparacija sa Remboom), Slobodana Blagojevića (filosofsko-psihološki pristup) i Jelene Novaković (odnos prema nadrealizmu), bavili su se njime. Na srpski *Maldororova pevanja* preveli su, što svakako nije bio lak posao, Danilo Kiš i Mirjana Miočinović (1964).

Po temi Lotreamon nije suviše originalan, bavili su se zlom mnogi pre njega, što i on sam navodi pominjući Mickjevića, Bajrona, Misea i Bodlera kojima svakako treba dodati i De Sada. No, on to čini na odveć lirski način, sa umetničkom samosvešću. Ne može se reći da Bajron ili, još pre, Bodler nisu u činu pisanja izgarali, ali Lotreamon, čini se, gori doslovno, Lotreamon je, dok piše, već u paklu.

Moja će poezija živeti samo za to da napada svim sredstvima čoveka, tu divlju zver, i Stvoritelja koji nije morao da sazda jednog tako bednog crva.

„Maldoror (kako je odvratno i izgovoriti to ime!)“, junak je bunta (*Mal d'aurore* – jutarnji porok, neki su u tome prepoznali onaniju) koji je pao pre nego je postao anđeo. Drzak

poput Propovednika, ne samo da sumnja, on zna da je Stvoritelj pogrešio: „Okretoh se srcem svojim da poznam i izvidim i iznađem mudrost i razum i da poznam bezbožnost ludosti i ludost bezumlja“ (*Knjiga propovjednikova*, 7.25). Preko krajnjeg zla doći do mudrosti i razuma – zbilja fantastična misija.

Zlo je nepobitna japija svakog ljudskog stvora, u ovoj ili onoj meri. Paradoks zla se i sastoji u tome da nikome nije potreban i da je u svakome od nas. Da se, boreći se sa zlom, zapravo borimo sa samima sobom. Fakat da je sasvim malo onih koji zamišljaju da zarivaju duge nokte u meke grudi čednog i nezaštićenog deteta, ili da čupaju ruke svoje majke, seckaju ih na komade i jedu „u toku jednog jedinog dana“. Ali, nije li svako od nas imao u nekom trenutku neke drugačije, svoje fantazme? (Niste? Hajmo da probamo još jednom da se setimo!)

I pored nedostataka ova oda zlu veličanstvena je po „tropskoj oluji“, odnosno razarajućoj oluji stilskih figura. Ona može poslužiti i mladom piscu kao katalog stilskih slika („ruku spuštenih kao dve mošnice sušičavca“, „velike usne vagine mraka“, „talas uzbuđenja podiže njegove grudi, kao što kružni ciklon podiže porodicu kitova“, „moji su arhandeli pronašli zakačene o šiljke prostora plamene dronjke moje opalne tunike, koji su lepršali nad zabezknutim narodima“). Veličanstvena je po hrabrosti bunta protiv Poretka mladog čoveka koji je, najverovatnije, gimnazijalac u trenutku stvaranja, po razaranju uvreženih normi lepog pisanja o lepim stvarima. Iako je Lotreamonu put već naznačio Bodler, ipak je prtinu sam mladim plećima isprtio. U srpskoj poeziji postoji brat mu koji je na sličnom tragu, koji korača stazom kojom je malo ko pre njega išao, a za kojim niko ne ide. To je Novica Tadić, osobenog autentičnog stila, pesnik „tamne moći“, „tamnih kraljevstava“ i „tamnih stvari“, u borbi sa svojim i tuđim demonima, on istrajava nekoliko decenija, potpuno sam.

Svršeno je; nešto grozno i neviđeno biće upisano u knjigu vremena!

Ne može se smatrati nelogičnim da mlad čovek, gimnazijalac bude opsednut smrću i zlom. Posebno ne neko ko je Remboov savremenik i stvara u vreme romantizma. Estetika ružnog njemu će svakako biti bliskija od kakve druge. Da, ima tu i satanističkih otpadničkih primisli. Posle *Pevanja*, međutim, Lotreamon objavljuje, može se reći, pokajničke stihove, bludni sin, dakle, okreće se i posvećuje samo dobru i lepoti.

No, o nečemu drugom, čini se, ovde je reč.

Bogu hvala što sve nije ništa drugo do izmišljotina!

O umetnikovoj nasušnoj potrebi da se od svega, od života, pa i zla stvori umetnost. Nema loših tema, samo loših knjiga, staro je pravilo. Ovo delo koje danas čitaju samo studenti svetske književnosti i pokojni zaneseni mladi pesnik, može se, po ključu Propovednika, tumačiti na sledeći način: mladi bestijalni buntovni nezadovoljni Maldoror ne miri se sa postojećim, niti sa čovekom niti sa Bogom, pokušava da preko fikcionalizacije krajnjeg zla dopre do krajnjeg smisla. Ono što ide u prilog ovakvom sagledavanju stvari je činjenica da je pseudonim Lotreamon zapravo junak romana Ežena Sija. Autor se i sam „otkriva“ stihom iz *Pevanja* koji je u poslednjem međunaslovu ovog teksta.

U čitavoj svetskoj literaturi zlo je neuporedivo jači motivacioni agens od dobra, te tako i kod mladog Lotreamona. Umetnost je, još jednom, pogodan eskapistički izlaz, što će se kroz pola veka lepo videti kod još jednog francuskog genija – Prusta.